
อัตชาติพันธุ์วรรณนาในกระบวนการ ออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ : การสะท้อนตัวตนเพื่อสร้างสรรค์

ปัทิตตา นีรันพรพุทธา ¹

รับบทความ : 21 พฤษภาคม 2568

แก้ไข : 11 สิงหาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์ : 18 สิงหาคม 2568

¹ ดร. ภาควิชาออกแบบแฟชั่น คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อีเมล : pathitta.n@bu.ac.th

บทคัดย่อ

ในกระบวนการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ การเข้าใจตัวตนผ่านประสบการณ์และสภาพแวดล้อมของนักออกแบบมีบทบาทสำคัญในการสร้างผลงานที่มีเอกลักษณ์ การวิจัยแนว “อัตชาติพันธุ์วรรณา (Autoethnography)” เป็นวิธีเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านการเล่าเรื่องและการสะท้อนตนเอง (self-reflection) วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ การวิเคราะห์บทบาทของอัตชาติพันธุ์วรรณาในการพัฒนากระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์และสร้างอัตลักษณ์ในงานออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพแบบศึกษากรณีหลายกรณี (multiple case study) ภายใต้กรอบอัตชาติพันธุ์วรรณา โดยใช้กรณีหลักจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของผู้วิจัย พร้อมกรณีศึกษาเพิ่มเติมอีก 2 กรณีจากผู้เขียนท่านอื่น เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ร่วมกัน ข้อมูลเก็บจากการบันทึกและสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัว การวิเคราะห์กระบวนการคิด สื่อสาร และทดลองทางสุนทรียศาสตร์ที่อยู่ในขอบเขตของแฟชั่นและสิ่งทอ และการพิจารณาบริบทสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่าการสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัวช่วยให้นักออกแบบเชื่อมโยงแรงบันดาลใจกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และอารมณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจ และการนำเสนอผลงานที่มีความหมายและเอกลักษณ์ นอกจากนี้ อัตชาติพันธุ์วรรณายังทำหน้าที่ในการผสมงานวิจัยกับการออกแบบเพื่อสร้างผลงานที่มีมิติสังคมและวัฒนธรรม ข้อจำกัดของงานนี้ คือจำนวนกรณีศึกษาที่จำกัดและมุมมองการตีความที่ขึ้นกับผู้เขียนบทความ อาจไม่ครอบคลุมบริบททั้งหมด แต่แสดงศักยภาพในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่มีรากฐานจากตัวตนนักออกแบบและสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ในบริบทร่วมสมัย

คำสำคัญ : อัตชาติพันธุ์วรรณา, กระบวนการออกแบบ, การสะท้อนตัวตน, การออกแบบแฟชั่น, การออกแบบสิ่งทอ

Autoethnography in Fashion and Textile Design: Self-Reflection for Creativity

Pathita Nirunpornputta ¹

Received : May 21, 2025

Revised : August 11, 2025

Accepted : August 18, 2025

¹ Lecturer in Fashion Design Department, School of Fine and Applied Arts, Bangkok University
E-mail: pathitta.n@bu.ac.th

Abstract

Creating unique and meaningful work is essential in the fashion and textile design process, where understanding identity through designers' personal experiences and environments plays a vital role. *Autoethnography* is a research approach that connects personal experience with social and cultural contexts through storytelling and self-reflection. This study aims to analyse and evaluate the role of autoethnography in developing creative thinking and constructing identity in fashion and textile design. It focuses on exploring autoethnography as a tool that enhances creativity, deep meaning, and identity within the design process. Using a qualitative multiple case study methodology framed by autoethnography, this research draws on the author's doctoral thesis as the main case, supplemented by two additional designers' cases for comparative analysis. Data were collected through recording and reflecting on personal experiences, analysing design processes, and reviewing social and cultural contextual content. Findings reveal that documenting and reflecting on personal experiences enable designers to deeply connect their inspiration with social, cultural, and emotional contexts. This leads to enhanced creative thinking, decision-making, and presentation of meaningful, unique work. Moreover, autoethnography can serve as a strategic approach that integrates research with design to create works rich in social and cultural dimensions. Limitations include a small number of cases and the subjective nature of interpretation, yet this approach demonstrates strong potential in supporting creativity rooted in designers' identities and contemporary contexts.

Keywords: Autoethnography, Design Process, Self-Reflection, Fashion Design, Textile Design

ถ่ายทอดตัวตนผ่านผลงานที่มีความหมายและเอกลักษณ์ แนวทางวิจัย “อัตชาติพันธุ์วรรณา (autoethnography)” เป็นวิธีการที่ผสมผสานประสบการณ์ส่วนตัว (auto) กับบริบทชาติพันธุ์และวัฒนธรรม (ethno) ผ่านการบรรยายและสะท้อนตนเอง (graphy) เพื่อเชื่อมโยงความหมายเชิงลึกของตัวตนกับสังคมและวัฒนธรรมที่กว้างขึ้น ในบริบทของแฟชั่นและสิ่งทอ การใช้อัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นเครื่องมือวิจัยช่วยให้นักออกแบบสามารถบันทึกและสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัวควบคู่กับการวิเคราะห์บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์และการสร้างอัตลักษณ์ที่สะท้อนค่านิยมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง แม้แฟชั่นและสิ่งทอจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน แฟชั่นมุ่งเน้นการใช้สิ่งทอเป็นวัสดุหลัก ขณะที่งานสิ่งทอให้ความสำคัญกับการส่งต่อองค์ความรู้และมรดกวัฒนธรรม (tangible and intangible heritage) ทั้งสองสาขามีบทบาทสำคัญในการสะท้อนและถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการออกแบบ ผู้เขียนเริ่มสนใจแนวคิด autoethnography ขณะศึกษาระดับปริญญาเอกด้านแฟชั่นและสิ่งทอในสหราชอาณาจักร ผ่านคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและประสบการณ์การฟังการนำเสนอที่ผสมผสานบทกวี ดนตรี และอารมณ์ นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับขอบเขตการนำเสนอความรู้และความรู้สึกในงานวิจัย

จากการศึกษาพบว่า autoethnography ถูกใช้ในหลากหลายสาขา เช่น ศึกษาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และศิลปะ แต่ในบริบทภาษาไทย ยังมีการประยุกต์ใช้น้อยในแฟชั่นและสิ่งทอ บทความนี้จึงมุ่งเสนอแนวทางการใช้ autoethnography เพื่อสนับสนุนกระบวนการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอในการสะท้อนตัวตนและสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์ ตลอดจนช่วยให้กระบวนการ วิจัย สะท้อนความคิด ความรู้สึก และการสังเคราะห์ของนักออกแบบได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบสมมติฐานและลักษณะเด่นของงานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาในประเทศไทย

การวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาในประเทศไทยมีลักษณะเด่นที่เน้นการสำรวจวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ในสังคมท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในสังคม และมักถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งในงานศึกษาศาสตร์ รวมถึงมักใช้ร่วมกับ “จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)” ทว่า จิตตปัญญา

ศึกษาและอัตชาติพันธุ์วรรณามีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน กล่าวคือ ทั้งสองแนวคิดเน้นการไตร่ตรองตนเอง (self-reflection) แต่จิตตปัญญาศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาภายในและจิตวิญญาณ ขณะที่อัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นแนวทางการวิจัยที่ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการวิเคราะห์ประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมด้วย (ปราณี อ่อนศรี, 2557; นริสรา ญาณะ, 2565)

ตัวอย่างเช่น งานวิจัยแบบฉันทัน (งานวิจัยมุมมองที่หนึ่ง) ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย และคณะ (2557) นำเสนอแนวทางการวิจัยแบบ “จิตตปัญญาศึกษา” คือการศึกษาผ่านมุมมองส่วนบุคคล มุ่งเน้นการศึกษาที่สะท้อนความเป็นมนุษย์และประสบการณ์ชีวิตของนักวิจัยเอง งานวิจัยรูปแบบนี้ศึกษาทั้งเรื่องราวภายนอกและสะท้อนภายในของตัวนักวิจัยด้วย โดยงานเขียนเล่มนี้นำเสนอหลักการและวิธีการทำวิจัยที่เชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวกับการสะท้อนความรู้สึกของผู้วิจัยต่อข้อมูลที่ศึกษา รวมถึงการสำรวจความนึกคิดภายในใจของผู้วิจัย เพื่อให้เข้าใจตัวตนและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย (ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย และคณะ, 2557) มุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของการวิจัยที่ผสมผสานการศึกษาทางจิตใจและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ว่านักวิจัยไม่เพียงแต่เป็นผู้สังเกตการณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาจึงจะทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนและผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

งานเขียนบทความวิจัยของ นริสรา ญาณะ (2565) นำเสนอเรื่องการใช้ อัตชาติพันธุ์วรรณา (Autoethnography) ในการทำความเข้าใจเครื่องมือวิจัยนี้ และการนำเสนอสะท้อนความคิดและประสบการณ์เรียนรู้จากครูของตน โดยเล่าถึงความรู้สึกนึกคิดต่อการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณา และทดลองถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีต่อครูของตนเอง ตามที่ Hammersley & Atkinson (1995) กล่าวว่า การสะท้อนกลับ (reflexivity) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ที่เสียงของนักวิชาการมีความสำคัญและการสะท้อนกลับช่วยให้ นักวิจัยสามารถแสดงความคิดเห็นในวงวิชาการได้ (Dauphinee, 2010) ทั้งนี้ เธอได้นำเสนอว่า สิ่งที่นักวิจัยสมัยใหม่ให้ความสนใจเป็นพิเศษ คือการผลักดันให้นักวิจัยเห็นความสำคัญของการตีความผ่านชั้นมโนสำนึก 3 ระดับ ได้แก่ มโนสำนึกสังขม (pre-consciousness), มโนสำนึกสามัญ (common consciousness) และจิตใต้สำนึก (unconsciousness) โดยการสะท้อนตนเอง (self-reflexivity) ที่นำหลักคุณธรรมบางประการที่อาจเอื้อให้เกิดสันติขึ้นในสังคมโลก มาเป็นส่วนหนึ่งของฐานคติในการตีความและการปฏิบัติงานวิจัยทุกขั้นตอน โดยเธอมีความเห็นว่า อัตชาติพันธุ์วรรณา คือความท้าทายใหม่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างสำคัญ เพราะผู้วิจัยต้องฝึกคิด วิเคราะห์ ตีความ ไตร่ตรอง และสะท้อนกลับไปกลับมาระหว่างตนเองกับวัฒนธรรมรอบตัว ในงานเขียน “ครูของฉัน” (นริสรา ญาณะ, 2565) สะท้อนความคิดว่างานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณาช่วยให้เข้าถึงสาระสำคัญได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการเล่าเรื่อง

เชื่อมโยงกับความทรงจำ สร้างความรู้สึกร่วมผ่านประสบการณ์ เรื่องเล่า และความสัมพันธ์ของผู้คนและเหตุการณ์ได้ชัดเจนขึ้น

จิรวุฒิ พงษ์โสภณ (2563) ถ่ายทอดความรู้สึกหลังทำคุณนินทาของตนในหัวข้อเรื่อง “ความเป็นผู้พ่ายแพ้ในระบบการศึกษา : อัตชาติพันธุ์วรรณนาผ่านชีวิตผู้วิจัย” โดยนำเสนอบทความสะท้อนประสบการณ์การทำวิจัยแนวจิตตปัญญาศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา ภายใต้หัวข้อ “ความเป็นครูในความเป็นมนุษย์ : ข้อค้นพบจากการวิจัยแนวจิตตปัญญาศึกษา” เล่าเรื่องอุปสรรคและความคิดที่เปลี่ยนไปในช่วงเวลายากลำบาก พร้อมสะท้อนย้อนคิดถึงช่วงเวลานั้นว่า ประสบการณ์ทั้งหมดเปรียบเสมือนของขวัญล้ำค่า เป็นการซ่อมแซมเชิงอุปสรรคและประสบการณ์ความเป็นมนุษย์ในหลากหลายมิติ เพื่อให้มีขุมปัญญาที่เพียงพอในการถ่ายทอดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่ลูกศิษย์ โดยตระหนักดีว่าไม่อาจมาถึงจุดนี้ได้หากขาดวิธีการเรียนรู้ในแนวจิตตปัญญาศึกษา และสรุปว่า งานวิจัยแนวจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้ผู้เขียนได้ทบทวนประสบการณ์ความเป็นมนุษย์และความเป็นครูภายในตน จนเกิด “การคลี่คลายปมปัญหาภายในใจ” ของตนเอง โดยประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเปรียบเสมือน “ของขวัญล้ำค่า” เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสะท้อนตนเองอย่างลึกซึ้ง (self-reflection) ที่ผู้วิจัยบันทึกความคิดและความรู้สึกระหว่างการวิจัย โดยมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ส่วนตัวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง กระบวนการนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นความหมายที่แฝงอยู่ในประสบการณ์ชีวิตและเรียนรู้ที่จะยอมรับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างสร้างสรรค์ นำไปสู่ “การคลี่คลายปมปัญหาในใจ” ผ่านการตีความและไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจในตนเองและบริบทโดยรอบมากขึ้น กระบวนการนี้จึงไม่ใช่เพียงแค่การบันทึกประสบการณ์ แต่เป็นการสร้างความรู้และการเติบโตทางจิตใจควบคู่ไปกับการวิจัย

ผู้เขียนขอสรุปประเด็นความสำคัญว่า การสะท้อนความคิด คือการสร้างองค์ความรู้ผ่านการไตร่ตรองนึกคิดด้วยตัวผู้วิจัยเอง เพียงแต่หากใช้เพียงจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) จะเป็นการเน้นสะท้อนภายในและการพัฒนาจิตใจ ผ่านการฝึกสติและการตระหนักรู้ในตัวเอง เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางจิตใจและอารมณ์ ขณะที่อัตชาติพันธุ์วรรณนา (Autoethnography) ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในมิติที่กว้างขึ้นเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมเป็นหลักสำคัญ

ความสัมพันธ์และ ความสำคัญ ของ อัตชาติพันธุ์วรรณนา ในงานวิจัยแฟชันและสิ่งทอ

ในขณะที่แฟชันมักเกี่ยวข้องกับความทรงจำทางวัฒนธรรม และมีแนวโน้มที่สะสมและการถ่ายทอดอดีตผ่านวัฒนธรรมทางวัตถุและภาพเป็นกลไกขับเคลื่อน (Jenss, 2015) เพราะเครื่องแต่งกายเป็นส่วนสำคัญที่ไม่อาจแยกออกจากวิถีชีวิตของมนุษย์ และถือเป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนเครื่องแต่งกายทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร

อัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณี และลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างแฟชั่นและสิ่งทอมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งทอที่เป็นวัสดุพื้นฐานของเสื้อผ้ามีความหมายทางวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น เสื้อผ้าแบบดั้งเดิมที่ทำจากผ้าชนิดเฉพาะสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมรดก การศึกษาเกี่ยวกับแฟชั่นและสิ่งทอร่วมกันทำให้เข้าใจถึงวิถีที่วัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) มีอิทธิพลและถูกหล่อหลอมโดยค่านิยมของสังคมและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งแฟชั่นเป็นสื่อที่มีพลังสำหรับการแสดงออกถึงตัวตนและการส่งสัญญาณทางสังคม โดยแฟชั่นทำหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคล ความแตกต่างทางชนชั้น และวัฒนธรรมการบริโภค อันมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมทางวัตถุ ตลอดจนแฟชั่นยังทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อที่ซึ่งการแสดงออกของบุคคลพบกับอัตลักษณ์ร่วม และเชื่อมโยงความชื่นชอบทางสุนทรียะกับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคม คือ จุดตัดระหว่างอำนาจของบุคคลและโครงสร้างสังคม (Nabirye et al. (2025) การเข้าใจแฟชั่นในฐานะปรากฏการณ์ทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวมเผยให้เห็นถึงบทบาทของมันในการหล่อหลอมอัตลักษณ์และสะท้อนถึงพลศาสตร์ทางวัฒนธรรม โดยการพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างแฟชั่นและสิ่งทอ นักวิจัยสามารถสำรวจได้ว่าเสื้อผ้าทำหน้าที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสาร สื่อถึงข้อความที่ซับซ้อนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มในกรอบสังคมและวัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ การใช้อัตชาติพันธุ์วรรณา หรือออโตเอธโนกราฟี (autoethnography) คือ การวิจัยที่เชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวของนักวิจัยกับมิติทางวัฒนธรรม สังคม และการเมือง โดยไม่เพียงแต่สะท้อนความคิดส่วนตัว (self-reflection) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังนำประสบการณ์เหล่านั้นมาวิเคราะห์ในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น กระบวนการทางสังคม โครงสร้างทางสังคม หรือวัฒนธรรม ที่ช่วยให้นักวิจัยสามารถเข้าใจประสบการณ์ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การใช้วิธีการอัตชาติพันธุ์วรรณาจะทำให้สามารถสะท้อนถึงประสบการณ์ส่วนตัวของนักวิจัยในระหว่างกระบวนการเก็บข้อมูล และทำให้เกิดการตีความและอธิบายมุมมองของผู้วิจัยในขณะที่ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น (Ellis & Adams, 2014; Dauphinee, 2010)

อย่างไรก็ตามการสะท้อนความคิดในการทำวิจัยเดิมที่เป็นส่วนสำคัญที่มักถูกหลีกเลี่ยงในงานวิจัยเชิงวิชาการ แม้ว่าจะเกี่ยวข้องกับมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรมโดยตรงก็ตาม (ethnographic research) ตามที่ Delamont (2009) ได้กล่าวไว้ในบทความ *The only honest thing: autoethnography, reflexivity and small crises in fieldwork* ได้ชี้ให้เห็นว่า ในการทำวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณานั้น มักไม่ค่อยมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอุปสรรค ประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย หรือความรู้สึกนึกคิดระหว่างกระบวนการเก็บข้อมูล แม้ว่าข้อมูลเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการวิจัยก็ตาม โดยเฉพาะงานวิจัยทางด้านแฟชั่นและสิ่งทอ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม และวัฒนธรรมโดยตรงก็ตาม และมักเกี่ยวข้องเกี่ยวกับ “ความทรงจำ (memory)”

(ผู้เขียนได้นำเสนอประเด็นนี้ในหัวข้อถัดไป) โดย Delamont (2009) เชื่อว่าการใช้วิธีการวิจัยอย่างอัตชาติพันธุ์วรรณนา จะช่วยให้นักวิจัยสามารถสะท้อนประสบการณ์ส่วนตัว และนำเสนอข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับอุปสรรคหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจและสร้างความรู้ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การศึกษามีความลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตามที่ Ellis and Adams (2014) ได้กล่าวไว้ว่า อัตชาติพันธุ์วรรณนา คือการบรรยายเรื่องราวที่เชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัว (autobiographical) กับมิติทางวัฒนธรรม สังคม และการเมือง โดยวิธีนี้จะมองเห็นประสบการณ์ส่วนตัวเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในการเข้าใจประสบการณ์ทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่ผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ของมนุษยศาสตร์ รวมถึงความละเอียดอ่อนทางศิลปะและวรรณกรรม ซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายการวิจัยที่เน้นการเข้าใจร่วม การบำบัดรักษา และการรับมือกับปัญหาภายในสังคม (Ellis & Adams, 2014)

กรณีผู้วิจัยใช้อัตชาติพันธุ์วรรณนา เป็นเครื่องมือวิจัยในงานแฟชั่นและสิ่งทอ

ภาพ 1

ผลงานการปักทอผ้ากับช่างทอผ้าท้องถิ่น อ.ปัว จ.น่าน ปี 2562

วิจัยภาคสนามลงพื้นที่ในชุมชนทอผ้าท้องถิ่น

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ว่าด้วยเรื่อง An exploration of safeguarding cultural heritage textiles in Thailand: the perspectives from expected and unanticipated preservers (การสำรวจการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมสิ่งทอในประเทศไทย : มุมมองจากผู้รักษาที่คาดหวังและไม่คาดหวัง) เป็นหัวข้อวิจัยของผู้เขียนบทความเองในปี 2565 โดยในดุษฎีนิพนธ์นั้น มีการนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนความคิดของนักวิจัยในงานวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งช่วยให้เข้าใจถึงการเชื่อมโยงระหว่างนักวิจัยและกลุ่มคนที่ศึกษามากขึ้น ผ่านบทบาทต่าง ๆ เช่น นักวิจัยในงานวิจัยระดับปริญญาเอก ผู้ปฏิบัติงานด้านสิ่งทอ และผู้สังเกตการณ์ โดยการสะท้อนความคิดเหล่านี้จะช่วยเพิ่มมิติของการสร้างความรู้ให้ลึกซึ้ง และยังช่วยให้มีเสียงของนักวิจัยในงานวิจัยของตนเอง ซึ่งทำให้การสะท้อนความคิดในงานวิจัยไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการศึกษาทางสังคม แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในกระบวนการสร้างความรู้ (Hammersley & Atkinson, 1995; Dauphinee, 2010) ในเชิงรูปธรรม การนำแนวคิดอัตตาติพัตน์ธรรมามาประยุกต์ใช้สะท้อนผ่านกระบวนการฝึกทอผ้าโดยนักวิจัยในฐานะคนนอก-คนใน (insider-outsider) มีปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดการเลือกใช้สีและวัสดุที่สอดคล้องกับความทรงจำและประสบการณ์ส่วนตัวที่สะท้อนถึงความเคารพและการเชื่อมโยงกับชุมชน โดยขอขยายความเพิ่มดังนี้

ผู้เขียนบทความนี้เป็นนักวิชาการด้านแฟชั่น และมีมุมมองว่างานด้านแฟชั่นและสิ่งทอมักต้องพัฒนาไปพร้อมกัน แม้จะมีประเด็นหลักที่แตกต่างกัน เช่น ผู้เขียนทำงานด้านแฟชั่นเป็นหลัก จึงมองสิ่งทอเป็นวัสดุสำคัญในการสร้างสรรค์งานแฟชั่น ขณะที่ผู้ทำงานด้านสิ่งทออาจมองว่าสิ่งทอเป็นวัสดุในการเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบจับต้องได้และไม่ได้ (tangible and intangible) และเน้นเรื่องการสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น เป็นต้น ความลึกซึ้งในมุมมองนี้สะท้อนผ่านเครื่องมือวิจัยอัตตาติพัตน์ธรรมา ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนผ่านดุษฎีนิพนธ์ของตนเอง (Nirunpornputta, 2022) โดยเน้นค้นหาความหมายของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านการทอผ้า และระบุว่าใครคือผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์ โดยถ่ายทอดความรู้สึกทั้งของผู้ถูกสังเกตการณ์และผู้สังเกตการณ์

ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกของนักวิจัยเมื่อได้ทอผ้าแบบดั้งเดิมเป็นครั้งแรก ภายใต้การสอนของช่างทอท้องถิ่นในชุมชนอำเภอบัว จังหวัดน่าน งานวิจัยจึงไม่ใช่แค่การนำเสนอข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่น ลวดลายผ้าท้องถิ่น หรือกระบวนการทอผ้าและการถ่ายทอดองค์ความรู้เท่านั้น แต่ยังแสดงมุมมองของคนนอกชุมชนที่ต้องเรียนรู้และฝึกฝนทอผ้าในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยได้บันทึกถึงการทอผ้าดั้งเดิมที่ต้องใช้เวลา ความเพียรพยายาม และความอดทน รวมถึงสังเกตว่าการทำงานเป็นแบบมุ่งเน้นทีละงาน (single-tasking) ต่างจากทักษะในยุคปัจจุบันที่นิยมทำหลายอย่างพร้อมกัน (multi-tasking) นอกจากนี้ ยังมีการตั้งคำถามจากนักท่องเที่ยวในเมืองใหญ่ที่เห็นผู้วิจัยนั่งทอผ้าได้เรื้อนหลัก ว่าทำไมผู้หญิงที่ดูอายุน้อยจึงมา

นั่งทอผ้า บ้านทีกเหล่านี้จึงกลายเป็นประเด็นที่กระตุ้นการตั้งคำถาม นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ และสะท้อนมุมมอง ค่านิยม และแนวคิดของทั้งคนเมืองและคนท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน (Nirunpornputta, 2022)

อีกตัวอย่างหนึ่งในย่อหน้าหนึ่ง ได้นำเสนอ *Reflexivity Doing fieldwork at home, but doing research outside a home country* ว่าด้วยเรื่องการถูกตั้งคำถามจากบุคลากรทางวิชาการในประเทศไทย และ การถูกตั้งคำถามจากอาจารย์ชาวต่างชาติ ว่าด้วยเรื่องเหตุผลที่ทำวิจัยเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ของประเทศบ้านเกิดตนเอง (ประเทศไทย) (Nirunpornputta, 2022) จากคำถามที่อาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับหัวข้อกับงานวิจัยโดยตรง แต่เป็นประเด็นหนึ่งในเส้นทางการทำวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนออุปสรรค และ ความยากต่อการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเทศเกิดของตนเอง โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสนับสนุนจาก Pole และ Hillyard (2016) ที่กล่าวว่า การทำงานวิจัยภาคสนามในเมืองบ้านเกิดของนักวิจัยอาจเป็นเรื่องยากมากกว่าการทำงานภาคสนามในสถานที่ที่แปลกหรือพิเศษ เพราะการทำวิจัยในพื้นที่ที่คุ้นเคยอาจทำให้เกิดความซับซ้อนในด้านความสัมพันธ์และการรับรู้จากทั้งนักวิจัยและผู้เข้าร่วมงานวิจัยเอง ซึ่งอาจส่งผลต่อความเป็นกลางและการตีความข้อมูลที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมนั้น จึงได้ศึกษาหากระบวนการวิจัยผ่านการสะท้อนตัวตน และ การค้นคว้าหาทฤษฎีจนได้พบกับเครื่องมือวิจัยสำคัญในการค้นข้อมูล คือ การเป็น “คนนอก-คนใน (insider-outsider)” ซึ่ง Jorgensen (1989) ได้เคยกล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมสองประเภท คือ “การมีส่วนร่วมในฐานะภายใน” (insider participation) และ “การมีส่วนร่วมในฐานะภายนอก” (outsider participation) เพื่อการมองในมุมมองที่แตกต่างและได้มุมมองทั้งสองฝั่งที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง โดยที่นักวิจัยควรทำหน้าที่ทั้งในฐานะภายในและภายนอกในระหว่างการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) ซึ่งลักษณะเด่นของกระบวนการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณานั้นสามารถเข้าถึงการให้ความหมายแบบ *คนใน (insider)* โดยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลกที่เรากำลังศึกษา จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลบางอย่างได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเปิดเผยความรู้สึกของผู้เขียนได้หลายมิติ ตั้งแต่ความสุข โศกเศร้า เจ็บปวด ตื่นเต้น ตีใจ เป็นต้น (Custer, 2014)

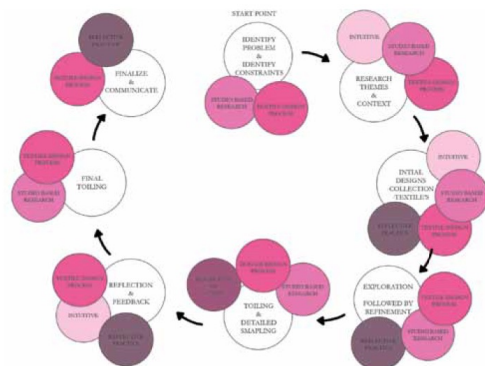
การสะท้อนทางอัตชาติพันธุ์วรรณาเกี่ยวกับแนวคิดเชิงสิ่งทอแฟชั่นและประสบการณ์ส่วนบุคคล

Short (2017) ได้สะท้อนแนวคิดผ่านบทความการวิเคราะห์และสะท้อนถึงวิธีที่นักออกแบบและศิลปินใช้ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเพื่อสื่อสารและพัฒนาผลงานของผู้เขียนที่ทำงานด้านสิ่งทอแฟชั่น ซึ่งมุ่งพัฒนาคอลเลกชันที่แสดงออกและสะท้อนถึงประสบการณ์และความทรงจำส่วนตัวของผู้เขียน โดยมีการนำการศึกษาอัตชาติพันธุ์วรรณาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ โดยผู้เขียนเริ่มจากการสำรวจและสะท้อนตนเอง และจดบันทึกความรู้สึกนึกคิด

แล้วจึงรวบรวมข้อความจากบันทึกส่วนตัว ก่อนเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ และนำมาทำผลงานคอลเลกชันแฟชั่นเครื่องแต่งกาย คอลเลกชัน Klexos โดย Short (2017) เล่าว่าเธอได้รับผลกระทบทางอารมณ์ที่รุนแรงจากการจากไปของคุณพ่อของเธอ เธอจึงใช้เวลาในการค่อย ๆ สะท้อนแนวคิดของตนเอง Short (2017) เขียนในบทความว่าการเก็บบันทึกสะท้อนความคิดของตนเองให้มันดีและยังช่วยให้สังเกตรูปแบบที่เกิดขึ้นในผลงานและกระบวนการคิดของตนเอง และเชื่อว่าการใช้กระบวนการสะท้อนตนเองในการออกแบบทำให้สามารถตระหนักถึงแง่มุมต่าง ๆ ของการสร้างสรรค์ และเข้าใจตนเองในฐานะนักออกแบบได้ดีขึ้น โดยมีการบรรยายว่าด้วยเรื่องความเป็นตัวตนเอง และการเป็นนักออกแบบว่า ทั้งสองสถานะนั้นสามารถ “ไร้เส้นการแบ่งสถานะ” ด้วยการสะท้อนความคิดต่อตนเอง และ บริบทสังคมรอบตัวที่เกิดขึ้นกับตัวเธอในช่วงเวลานั้น ตลอดจนแนวคิดของการเป็นนักออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ เธอสรุปว่าวิธีการนี้เปิดโอกาสให้สองด้านนี้หลอมรวมเข้าด้วยกันได้อย่างสมบูรณ์ ผลงานของ Short (2017) แต่ละชิ้นจึงสะท้อนเรื่องราวของตนเอง เป็นการเดินทางในการทดลองตลอดกระบวนการทำงานที่ไม่อาจจำลองขึ้นใหม่ได้อย่างสมบูรณ์ สิ่งทอแต่ละชิ้นเป็นส่วนหนึ่งควรเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่เป็นธรรมชาติ วิธีการที่อภิปรายในงานอัตชาติพันธุ์วรรณนาช่วยให้เธอตั้งคำถามใหม่เกี่ยวกับกระบวนการออกแบบสิ่งทอเชิงสร้างสรรค์ว่า การออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอนั้นควรทำเช่นไรเมื่อต้องการนำเสนอเชื่อมโยงกับเรื่องราวส่วนตัว สะท้อนประสบการณ์ส่วนบุคคล

ภาพ 2

กระบวนการคิดของ Andrea Short ปี 2016

หมายเหตุ. From “An Autoethnographic Reflection on Conceptual Fashion Textiles,” By A. Short, 2017, *Fashion-Scope (Art&Design)*, (15), 128-138. (<https://thescope.org/assets/Uploads/2d1ef46b0e/15.17.-Short.pdf>)

ในงานเขียนบทความของ Short (2017) ที่ใช้อัตตาธิปไตยวรรณิ์นั้นถูกดำเนินการจากการจดบันทึกความรู้สึกนึกคิดและสะท้อนความคิดของตนเอง ก่อนที่จะเริ่มการทำกระบวนการออกแบบแฟชั่นเพื่อทำงานให้เป็นรูปธรรม ดังนั้น เธอนำเสนอตัวอย่างข้อความสั้น ๆ อธิบายแต่ละกระบวนการเพื่อค้นหาหัวข้อหลักและหากระบวนการสร้าง เทคนิคและรายละเอียดในคอลเลกชัน (techniques and details) ในการทำคอลเลกชันของเธอ ดังตัวอย่างเช่น

“I was constantly picking sawdust out of his beard and white paint from his shirts. These samples now carry traces of time and memories....When he first died I found myself talking aloud more often; I thought if I kept mindlessly talking, I could interrupt the thoughts and emotions that were slowly seeping in. After someone dies, it can be hard to clear away the layer of fog that clouds your mind. Even now, months afterwards, I still have moments where nothing seems clear; every day and moment melts into itself.” (Short, 2017, p. 132).

โดยเธออธิบายเสริมจากข้อความที่เธอจดบันทึกไว้ว่า การขยายแนวคิดเรื่องการบันทึกแต่ละช่วงเวลาให้ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างจากประวัติศาสตร์ของอาคารเป็นสิ่งที่น่าหลงใหลสำหรับเธอ เพราะมองว่าส่วนที่น่าสนใจและสำคัญที่สุดของการออกแบบคือการคงไว้ซึ่งแก่นแท้ของช่วงเวลา เธอจึงทดลองโดยการเคลื่อนพื้นที่วัสดุต่าง ๆ ภายในบ้านด้วยน้ำยาลาเท็กซ์ โดยใช้พู่กันแต้มระบายแต่ละส่วนของบ้านอันเป็นความทรงจำเกี่ยวกับพ่อ เพื่อเปรียบดั่งการพยายามคงสภาพเดิมที่พ่อของเธอได้ทิ้งร่องรอยเอาไว้ เช่น การเคลื่อนตะปูขึ้นสนิมทุกตัว ลึนชักที่เปิดค้างอยู่ และกระดานไวนิลแผ่นเล็กทุกแผ่น ซึ่งอธิบายบรรยากาศ และความรู้สึกในช่วงเวลาเคลื่อนวัสดุพื้นผิวเหล่านั้นว่า ความเจ็บของสถานที่ที่กระทบความรู้สึกอย่างยิ่ง เมื่อขึ้นของลาเท็กซ์แห้งสนิท เธอจึงค่อยลอกออก พร้อมกับเศษฝุ่นไม้และสีบางส่วนที่ติดออกมาด้วย แต่กระบวนการทดลองนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการทดลองงานในการสร้างคอลเลกชันของเธอ แต่ทำให้เธอตกตะกอนทางความคิดเป็นหัวข้อว่าด้วยเรื่อง “ความทรงจำในอดีตและวัยเด็กของข้าพเจ้า การเติบโตขึ้นมาในพื้นที่ที่สร้างโดยคุณพ่อ” โดย Short อ้างอิงถึงคำพูดของ Kay Lawrence (เคย์ ลอว์เรนซ์) ศิลปินด้านสิ่งทอว่า “สำหรับข้าพเจ้า คุณค่าของมันอยู่ที่กระบวนการสร้างสรรค์ ไม่ใช่เพียงแค่การจัดแสดงต่อสาธารณะ” (Short, 2017, p. 132) ด้วยเหตุนี้ การสร้างแบบพิมพ์ลาเท็กซ์เหล่านี้ของ Short ช่วยให้พิจารณาความทรงจำในอดีตและวัยเด็กของตนเองให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเติบโตขึ้นมาในพื้นที่ที่พ่อของเธอเป็นผู้สร้าง สิ่งเหล่านี้จึงเป็นตัวแทนของสถานที่สำคัญที่เต็มไปด้วยความทรงจำที่ Short มีร่วมกับพ่อ และนำไปสู่กระบวนการ

ทางการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอในลำดับต่อไป เช่น การเลือกใช้วัสดุโปร่งแสงและกึ่งโปร่งแสง คุณภาพสูง เช่น ผ้าไหมออร์แกนซ่า ถูกนำมาใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกเปราะบาง และความรู้สึกเปิดเผยต่อผู้คนรอบข้างหลังการจากไปของพ่อ การทดลองนำผ้าลูกไม้เคลือบด้วยลาเท็กซ์ เหมือนกับที่เธอเคยทดลองบนพื้นผิววัสดุภายในบ้านเพื่อเก็บร่องรอยช่วงเวลาของคุณพ่อเอาไว้ ผ้าไหมเครปจีบระบายจะดูเบาและพลิ้วไหว แต่กลับถูกถ่วงด้วยภาระหนักอึ้งของผ้าลูกไม้ที่ถูกเคลือบนี้ นำเสนอการผสมผสานระหว่างความงามและความตึงเครียด เป็นต้น

ภาพ 3-4

การทดลองการสร้างแบบพิมพ์ลาเท็กซ์บนพื้นที่ของพ่อของ Andrea Short

หมายเหตุ. From “An Autoethnographic Reflection on Conceptual Fashion Textiles,” By A. Short, 2017, *Fashion-Scope (Art&Design)*, (15), 128-138. (<https://thescope.org/assets/Uploads/2d1ef46b0e/15.17.-Short.pdf>)

ภาพ 5

ผลงานจากคอลเลกชัน Klexos (2016) สร้างสรรค์โดย Andrea Short โดยชุดตกแต่งลูกไม้
ซิลิโคนที่ได้จากการทดลอง

หมายเหตุ. From “An Autoethnographic Reflection on Conceptual Fashion Textiles,”
By A. Short, 2017, *Fashion-Scope (Art&Design)*, (15), 128-138. (<https://thescope.org/assets/Uploads/2d1ef46b0e/15.17.-Short.pdf>)

วิจัยด้านสตรีนิยม (feminist) ผิวลี Fashioning My Garden of Solace: A Black Feminist Autoethnography

Osei (2019) นำเสนอแนวคิดผ่านการใช้เครื่องมือวิจัย โดยระบุจำเพาะเจาะจงว่า “อัตชาติพันธุ์รื้อรณาเชิงสตรีนิยมผิวลีและการเล่าเรื่อง (อัต) ชีวิตประวัติ” เป็นเครื่องมือในการสื่อสารแนวคิดของตนเอง หัวข้อของ Osei นำเสนอแนวคิด สตรีนิยมผิวลี (Black Feminist) โดยนำเสนอเรื่อง ความสำคัญของแฟชั่นและวัฒนธรรมวัตถุในฐานะกลยุทธ์ทางสังคมและการเมืองที่ช่วยเสนอความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของตนเองในฐานะผู้หญิงผิวลีชาว กานา-แควมอรู-อเมริกัน โดยสำรวจมรดกข้ามรุ่นเกี่ยวกับวิธีการที่แม่และตนเองได้เผชิญกับความขัดแย้ง และการไม่ได้รับการยอมรับของมรดกศิลปะและวัฒนธรรมของผู้หญิงผิวลี ผ่านการเคลื่อนไหวที่ดำเนินการผ่านการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการทดลองทำสวนดอกไม้ เพื่อสะท้อนความคิดเรื่องการสร้างตัวตนผ่านแฟชั่น ซึ่งงานของ Osei (2019) คือการสะท้อนตัวตน การสร้างสไตล์แฟชั่นที่ในตอนท้ายหันกลับมาเคารพและนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ชนชาติของตนเอง มากกว่าการติดตามสไตล์เทรนด์แฟชั่นเท่านั้น

ในบทความ Osei (2019) อธิบายว่าแฟชั่นและความงามเป็นพื้นที่แห่งเสรีภาพเชิงจินตนาการที่ทำให้เธอสามารถนิยามอัตลักษณ์ของตนเองโดยปราศจากการถูกจำกัดจากการเหยียดเชื้อชาติและการกดขี่ทางเพศ โดยเธอยกตัวอย่างความรู้สึกการแต่งหน้าเพียงแค่การใช้ลิปสติกหรือมาสคาร่านั้นทำให้เธอคิดว่า เธอเป็นศิลปินที่กำลังวาดภาพบนผืนผ้าใบที่กำลังเฉลิมฉลองอัตลักษณ์ของเธอเอง แต่มากกว่านั้นเธออธิบายว่า วิธีการแต่งหน้าเพื่อแสดงอัตลักษณ์ส่วนตัวของบุคคลนั้น ยังสามารถเป็นกลยุทธ์ทางสังคมและการเมืองในการยืนยันความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงผิวลีได้อีกด้วย สไตล์และความงามสามารถเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางสังคม ช่วยลบล้างอคติที่ไม่เป็นธรรม ตลอดจนเสริมสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงผิวลีได้ โดย Osei เล่าเรื่องความสนใจต่อแฟชั่นและความงามอาจมีเหตุผลมาจากการถูกเหยียดสีผิว และ กดขี่ทางเพศตั้งแต่สมัยยังเด็ก พอเธอเริ่มโตเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น Osei สนใจวิธีการใช้เครื่องสำอาง เครื่องประดับ ตามสุนทรียศาสตร์ และ เลือกการแต่งกายตามมุมมองของเธอเอง โดยเธอศึกษาจากนิตยสารแฟชั่นต่าง ๆ ของตะวันตก เช่น Seventeen TeenVogue Glamour และ InStyle ที่มักจะมิเคลี้ดลับในการแต่งตัว โดยได้รับการสนับสนุนจากคุณแม่ ถึงแม้ว่าคุณแม่ของเธอจะบอกเธอว่า ความรู้และปัญญาควรมีความสำคัญกว่าโลกของความงามและแฟชั่นก็ตาม

ในย่อหน้าหนึ่งของบทความ Osei (2019) ยังนำเสนอการสะท้อนตัวตนผ่านการทำสวนกับคุณแม่ของเธอ ซึ่งเธออธิบายว่าการได้ลงมือปฏิบัติในการเรียนรู้และทำสวนกับคุณแม่ของเธอทำให้เธอสะท้อนแนวคิดของเธอได้ชัดเจน และ พื้นฟูความเป็นผู้หญิงผิวลีชาวแอฟริกัน ถึงแม้ยังมีข้อโต้แย้งกับคุณแม่ของเธอว่าด้วยเรื่องการค้นหาความหมายของความงามในแบบ

ของตัวเอง นอกจากนี้ Osei หยิบยกแนวคิดของ Carol Tulloch ที่กล่าวว่า “การสร้างตัวตนผ่านการรวมกันของเสื้อผ้าและเครื่องประดับ ทรงผมและการดูแลความงามที่อาจจะ หรือไม้อาจจะ ‘เป็นแพชั่น’ ในขณะนั้น” หมายถึง สไตล์คือการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเสื้อผ้า เครื่องประดับ ทรงผม และกิจวัตรการดูแลความงาม โดยการที่ Osei เล่าเรื่องเธอทำสวนกับคุณแม่ของเธอนั้น ไม่เพียงแต่ทำให้แม่มีความสุข แต่ยังเป็นวิธีหลีกเลี่ยงหนีจากการเหยียดเชื้อชาติ เพศ และการต่อต้านต่างชาติในระบบสังคม ซึ่งอาจเป็นวิธีการหนึ่งของคุณแม่ที่ได้มีโอกาสใช้สุนทรียศาสตร์ได้เต็มที่ภายในบริเวณพื้นที่สวนของครอบครัวตนเอง ซึ่งคุณแม่ของเธอได้นำเสนอ “สไตล์” ผ่านการจัดสวนดอกไม้เหล่านั้นนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ การสร้างสรรค์ตัวตนผ่านแพชั่นและความงามในมุมมองของ Osei นั้นเธอคิดว่าเป็นได้มากกว่าการดูแลรูปลักษณ์ภายนอก แต่สามารถเป็นเครื่องมือในการปลดแอกตนเองจากการกดขี่ระดับโลกที่ผู้หญิงผิวดำต้องเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการกดขี่ข้ามวัฒนธรรม และกรอบภาพลักษณ์แบบยังมีอคติ

ภาพ 6

สวนของคุณแม่ของ Kryl Osei

หมายเหตุ. From “Fashioning My Garden of Solace: A Black Feminist Autoethnography,” by K. Osei, 2019, *Fashion Theory*, 23(6), 733-746. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1362704X.2019.1657272>

จากกระบวนการสะท้อนความคิดที่มีต่อค่านิยมของสังคม ประสบการณ์ที่พบเจอ และการได้ลงมือทำสวนกับคุณแม่ของ Osei ทำให้เธอค้นพบตัวตนที่แท้จริงของเธอ (self-discovery) เคารพและเข้าใจเชื้อชาติดั้งเดิมของตนเองและภาคภูมิใจมากขึ้น และเกิดกระบวนการรื้อ-สร้าง-ทบทวน และจัดลำดับใหม่ (deconstructing, re-evaluating and reordering) จนเกิดสไตล์ ภายใต้แนวคิด “Black is beautiful. (ความงามแห่งผิวดำ)” ซึ่งก่อนหน้านี้ Osei เคยมองว่าความงามของตัวเองในฐานะคนผิวดำจะได้รับการยอมรับหรือมีค่าได้เมื่อถูกมองผ่านกรอบของวัฒนธรรมหรือมาตรฐานความงามของผู้หญิงแอฟริกัน-อเมริกันที่มีอำนาจ (hegemonic African-American womanhood) เท่านั้น ตามอุดมคติที่หือภาพลักษณ์ของผู้หญิงแอฟริกัน-อเมริกันที่สังคมยอมรับและให้ความสำคัญมากกว่าการมองว่าความงามของเธอมີคุณค่าในแบบที่เธอเป็นอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงรากเหง้ากานาและแคเมอรูนของเธอเอง ดังนั้น การสร้างเสริมภาพผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผู้หญิงวัฒนธรรมของตัวเองนั้นไม่ใช่เพียงการนำเสนอสไตล์แฟชั่นของเธอเพียงอย่างเดียว แต่คือการแสดงสัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ การยอมรับเชื้อชาติ และสะท้อนปัญหาด้านปัญหาด้านการต่อต้านผิวสีด้วยเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผล

บทความนี้นำเสนอตัวอย่างการเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนบุคคลผ่านการเล่าเรื่องและการสะท้อนตนเองเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างสรรค์ผลงานการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ โดยใช้แนวทางวิจัยอัตชาติพันธุ์วรรณา (Autoethnography) เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการออกแบบ ทำให้ผลงานมีความหมายลึกซึ้งยิ่งขึ้น และสามารถสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงมิติของผู้วิจัยได้มากกว่าการนำเสนอผลการวิจัยเพียงอย่างเดียว การศึกษานี้ทบทวนประสบการณ์ของผู้วิจัยแสดงเส้นทางการค้นคว้า ตั้งแต่การเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์องค์ความรู้ ซึ่งให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยไม่ได้อาศัยเพียงเครื่องมือหลักเท่านั้น แต่ยังต้องมีเครื่องมือสนับสนุนในแต่ละขั้นตอนด้วย ผู้เขียนนำเสนอความเข้าใจเกี่ยวกับ “จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education)” และอัตชาติพันธุ์วรรณา ที่ทั้งสองมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันในบางแง่มุม โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสะท้อนตัวตน (self-reflection) และการวิเคราะห์บริบททางสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการออกแบบแฟชั่นและสิ่งทอ อีกทั้งบทความได้ยกกรณีศึกษาของนักวิจัยสามท่านในสาขาส่งทอ แฟชั่น และสไตล์แฟชั่น เพื่อแสดงแนวทางปฏิบัติในการนำการสะท้อนตนเองมาใช้ในการงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยสนับสนุน

การสร้างสรรคที่มีรากฐานจากตัวตนของนักออกแบบ และสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของผลงานในบริบทปัจจุบัน

ตัวอย่างกรณีศึกษา

กรณีแรก ผู้เขียนสะท้อนประสบการณ์การลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทอผ้าท้องถิ่น โดยใช้บทบาทของนักวิจัยทั้งในและนอกชุมชน เพื่อสะท้อนความรู้สึกรู้สึกและความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าท้องถิ่น กระบวนการนี้สะท้อนบทบาทของนักวิจัยในฐานะ “คนใน-คนนอก” (Insider-outsider) ซึ่งช่วยให้การตีความและการสร้างสรรคงานทอผ้ามีความลึกซึ้งและเข้าใจสถานะของตนเองได้ชัดเจนมากขึ้น

กรณีที่สอง ผู้เขียนใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการสูญเสียบิดา เป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาเทคนิคและรายละเอียด (techniques and details) ในการออกแบบคอลเลกชันเสื้อผ้าอย่างมีความหมายและอารมณ์สะท้อนตัวตน

กรณีที่สาม ผู้เขียนเน้นสะท้อนความสำคัญของสโตร์แฟชั่นที่สะท้อนตัวตน และการนำเสนอปัจเจกบุคคลพร้อมกับการเคารพภาพเงาของตนเอง รวมถึงใช้แฟชั่นเป็นเครื่องมือสื่อสารประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรม

ทั้งสามกรณีศึกษาแสดงให้เห็นชัดเจนถึงการนำกระบวนการสะท้อนตนเองมาใช้ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนการออกแบบที่มีรากฐานจากตัวตนของนักออกแบบ และสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ในบริบทของสังคมร่วมสมัยอย่างแท้จริง

ข้อแตกต่างที่สำคัญเมื่อเทียบกับวิธีวิจัยทั่วไป คือ อัตชาติพันธุ์วรรณา (Autoethnography) เปิดโอกาสให้นักออกแบบทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สังเกตและผู้ถูกสังเกตการณ์ (insider-outsider) ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์และตีความที่มีมิติทางอารมณ์และประสบการณ์เฉพาะตัวมากขึ้น ส่งผลให้ผลงานออกแบบมีความหลากหลาย มีความลึกซึ้ง และสามารถสะท้อนเรื่องราวเชิงวัฒนธรรมในมุมมองที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบทฤษฎีภายนอกเพียงอย่างเดียว

สุดท้ายนี้ สำหรับวิชาการและนักออกแบบ บทความนี้เสนอแนวทางให้ใช้กระบวนการสะท้อนตนเองผ่านอัตชาติพันธุ์วรรณา เป็นเครื่องมือในการพัฒนางานสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ประสบการณ์ส่วนตัว การนำเสนอเรื่องเล่าเชิงวัฒนธรรม หรือการพัฒนาความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นและสังคม เพื่อสร้างผลงานที่ไม่เพียงแต่สวยงาม แต่ยังมีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและความหมายลึกซึ้ง เหมาะสมกับบริบทของยุคปัจจุบันที่เน้นความหลากหลายและความเป็นตัวตน

ตาราง 1

ตารางสรุปแนวคิดร่วมของกรณีศึกษาทั้ง 3 ตัวอย่าง โดยเน้นจุดสำคัญที่สะท้อนการใช้แนวคิดอัตชาติพันธุ์วรรณาในงานสร้างสรรค์แฟชั่นและสิ่งทอ

หัวข้อ/ ประเด็น	กรณีศึกษา 1: การทอผ้าท้องถิ่น (Nirunpornputta, 2022)	กรณีศึกษา 2: ประสบการณ์จากการสูญเสีย บิดาและออกแบบแฟชั่น (Short, 2017)	กรณีศึกษา 3: สตรีนิยมผิวสีและแฟชั่น (Osei, 2019)
บริบทของ การสะท้อน ตัวตน	นักวิจัยในฐานะ “คนนอก-คนใน” (Insider-Outsider) ลงพื้นที่ชุมชนทอผ้า ท่ามกลางวัฒนธรรมท้องถิ่น	สะท้อนความโศกเศร้าส่วนตัวเพื่อพัฒนาเทคนิคและรายละเอียดในงานออกแบบแฟชั่น	สะท้อนตัวตนในฐานะผู้หญิงผิวดำผ่านแฟชั่นและความงามในบริบททางสังคมและการเมือง
บทบาท ของอัตชาติ พันธุ์วรรณา	เครื่องมือในการเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัวกับสังคม วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ผ้าท้องถิ่น	ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ ถ่ายทอดความรู้สึกผ่านรายละเอียดงานออกแบบ	เครื่องมือสื่อสารแนวคิดสตรีนิยมผิวสี ถ่ายทอดเรื่องราวและความหมายของแฟชั่นเป็นกลยุทธ์ทางสังคมและการเมือง
การ แสดงออก เชิงรูปธรรม ในงาน	การเลือกสีและวัสดุสะท้อนวัฒนธรรมและความทรงจำในชุมชน การทอผ้าด้วยความเพียร อุตุน และความหมกหมมเชิงสัญลักษณ์	รายละเอียดเทคนิคการออกแบบที่สะท้อนอารมณ์และความรู้สึกจากประสบการณ์ส่วนตัว	ใช้แฟชั่น ความงาม เครื่องสำอาง และกิจกรรมทำสวน เป็นกระบวนการสร้างสรรค์เชิงแนวคิด เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์และการปลดแอก
ความ สัมพันธ์กับ บริบท สังคม- วัฒนธรรม	แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนนอกและคนในชุมชน การตั้งคำถามและสะท้อนค่านิยมของชนเมืองและชุมชนท้องถิ่น	นำเสนอความรู้สึกส่วนตัวในงานแฟชั่นที่สะท้อนปัจเจกและบริบทการสูญเสียในสังคม	การต่อสู้กับอคติทางเชื้อชาติและเพศ ผ่านแฟชั่นและสุนทรียศาสตร์ในสังคมที่มีการกดขี่และเหยียดสีผิว
บทบาท ของผู้ สร้างสรรค์	นักวิจัยมีบทบาทเป็นทั้งผู้สังเกตการณ์และผู้มีส่วนร่วมในวัฒนธรรมชุมชน ผ่านการลงมือทำงานจริง คือ การทอผ้า	นักออกแบบที่ถ่ายทอดความรู้สึกส่วนตัวลงในงานแฟชั่น เพื่อสร้างความหมายใหม่ที่ลึกซึ้ง	ผู้สร้างสรรค์แฟชั่นใช้แฟชั่นเป็นพื้นที่ของเสรีภาพ และเครื่องมือทางสังคม-การเมืองในการแสดงตัวตนและต่อสู้
ความ สำคัญของ การสะท้อน ตัวตน	เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เข้าใจบทบาทและสถานะของตัวเองในชุมชนและในงานวิจัย	เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของงานสร้างสรรค์ที่สะท้อนความรู้สึกและอารมณ์ส่วนตัว	เป็นกลไกสำคัญในการสร้างและยืนยันอัตลักษณ์แฟชั่นและความงาม พร้อมทั้งสร้างเสรีภาพและความภูมิใจในตนเอง
ประเภท ของ ผลลัพธ์ (Type of Out- comes)	ชิ้นงานกายภาพ (Physical outcomes): ผลงานทอผ้าจริง พร้อมกระบวนการตีความเชิงวัฒนธรรม	งานเชิงแนวคิด (Conceptual outcomes) (primary) และ ผลิตชิ้นงานกายภาพ (secondary) ที่เป็นตัวแทนแนวคิด	งานเชิงแนวคิด (Conceptual outcomes): ผลงานเชิงแนวคิดและพื้นที่สื่อสารตัวตน โดยไม่มีชิ้นงานแฟชั่นจับต้องได้ แต่สะท้อนกระบวนการคิดและการพัฒนาสไตล์แฟชั่นอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

- จิรวิทย์ พงษ์โสภณ. (2563). ความเป็นครูในความเป็นมนุษย์: ข้อค้นพบจากการวิจัยแนวจิตตปัญญาศึกษา. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน*, 12(34), 5–22.
- นริศรา ญาณะ. (2565). งานวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์วรรณนา: สะท้อนประสบการณ์เรียนรู้จากครูของฉัน. *วารสารครุศาสตร์ ราชภัฏเชียงใหม่*, 1(2), 1–16. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/cmredujo/article/view/1025>
- ปราณี อ่อนศรี. (2557). จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(1), 7–11. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/18422>
- ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย, หิมพรรณ รักแตงงาม, จิรัชกาล พงศ์ภคเชียร, และ เพรศพรณ แดนศิลป์. (2557). งานวิจัยแบบฉันทน์ (งานวิจัยมุมมองที่หนึ่ง). ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- Custer, D. (2014). Autoethnography as a transformative research method. *The Qualitative Report*, 19(37), 1–13. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2014.1011>
- Dauphinee, E. (2010). Add theoretical grounding to grounded theory: Toward multi-grounded theory. *International Journal of Qualitative Methods*, 9(2), 151–164. <https://doi.org/10.1177/160940691000900205>
- Delamont, S. (2009). The only honest thing: Autoethnography, reflexivity and small crises in fieldwork. *Qualitative Research*, 9(1), 1–15. <https://doi.org/10.1080/1745782080270350>
- Ellis, C., & Adams, T. E. (2014). Autoethnography: An overview. *Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, 12(1), 10. <https://doi.org/10.17169/fqs-12.1.1589>
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (1995). *Ethnography: principles in practice* (2nd ed.). Routledge.
- Jenss, H. (2015). *Fashioning memory: Vintage style and youth culture*. Bloomsbury Publishing.
- Jorgensen, D. L. (1989). *Participant observation: A methodology for human studies*. SAGE Publications.

- Nabirye, A., Okwir, A., & Special, K. (2025). The sociology of fashion: Identity, class, and consumerism. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 6, 31–36.
- Nirunpornputta, P. (2022). *An exploration of safeguarding cultural heritage textiles in Thailand: The perspectives from expected and unanticipated preservers* (PhD thesis). Heriot-Watt University, Scottish Borders, United Kingdom.
- Osei, K. (2019). Fashioning my garden of solace: A Black feminist autoethnography. *Fashion Theory*, 23(6), 733-746. <https://doi.org/10.1080/1362704X.2019.1657272>
- Pole, C., & Hillyard, S. (2016). *Doing fieldwork*. SAGE Publications.
- Short, A. (2017). An autoethnographic reflection on conceptual fashion textiles. *Fashion-Scope: Art & Design*, (15), 128-138. <https://thescope.org/assets/Uploads/2d1ef46b0e/15.17.-Short.pdf>